

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Դասասանական Կանոնադրութիւնների 40-ամեակը. — Հիմնական ռեֆորմներին սերտ կապը. — Ի՞նչ է պահանջում ռուս շաւազոյն ինքեյիզեցիան. — Իշխ. թոււմանովները և «НОВОЕ ОБОЗРЕНИЕ» — Փիւնջանդական սեյմի բացումը. — Դասասանական վճիռներ: † Ս. Ն. Պրպին: — Ասուածաշունչը մայրոտուներեն: — Մամուլի միջանկի օրգանների մասին պատժական կարգադրութիւններ: — Էյմ. Սիմոնի կարգադրութիւնը ու ցանկայի յրացում նրա մէջ: — Սիօնիսների պատգամաւորութիւնը ներք. գործ. միջնորդին:

Մայրաքաղաքի մամուլը օգտուում է իրան տուած համեմատական ազատութիւնից և շարունակում է խիստ քննադատութեան ենթարկել ներքին կեանքի բոլոր պալատութիւնները, մասնանիշ անել այն հիմնական սկզբունքների վրայ, առանց որոնց անկարելի է սպասել փոփոխութիւն ներկայ դժուար կացութեան մէջ: Դատաստանական Կանոնադրութիւնների 40-ամեակը աւելի ևս լաւ առիթ ներկայացրեց խօսելու և գրելու այն հիմնական ռեֆորմների մասին, որոնք ցանկալի են երկրի բարօրութեան տեսակէտից:

Ինչպէս յայտնի է, ճորտերի ազատութեան հետ կայսր Ալեքսանդր II-ը ռուս ժողորդին տուաւ և դատաստանական մեծ ռեֆորմներ, որոնց արտայայտութիւնն էր 1864 թ. նոյեմբերի 20-ին հրատարակած Դատաստանական Կանոնադրութիւնը: Այդ ռեֆորմների նպատակն էր՝ ներմուծել Ռուսաստանում «արագ, արդար, ողորմած և բոլոր հպատակների համար հաւասար դատաստան»: Նոր դատավարութիւնը պէտք է անկախ լինէր ադմինիստրացիայի ազդեցութիւնից, ապահովուած էր դատաւորների անկախութիւնը իրանց պարտականութիւնները կատարելու մէջ, զրէական գործերի քննութիւնը ներկայացնուում էր հասարակական խղճին — երդուեալ Կառնաւարմատութիւնների վճռին, դատավարութիւնը դառնում էր հրապարակային, մրցողական, բերանացի և ճանաչուում էր կողմերի հաւասար իրաւունքները, մտցնում էր երդուեալ հաւատարմատարների ինստիտուտը:

Գեղտմբեր, 1904.

Ռուս հասարակութիւնը ցնծութեամբ ընդունեց այդ բեֆորմները. արդարադատութեան գործը ապահովուած էր համարուած Ռուսաստանում: Բայց այդ հիմնական բեֆորմի հետ միաժամանակ պահպանուած էր բիւրոկրատիայի գերիշխանութիւնը: Այդ հանգամանքը եղաւ գլխաւոր պատճառ, որ 1879 թուականից սկսած զանազան լրացումներով, կրճատումներով և «ժամանակաւոր» կարգադրութիւններով փոխուեցան դատաստանական բեֆորմների շատ հիմնական սկզբունքներ, առանց որ դրանք նոյնիսկ մտցնուեն երկրի շատ տեղերում: Այժմ այդ բեֆորմների 40-ամեակի առիթով մամուլը և զանազան տեղերում երգուեալ հաւատարմատարներ՝ համագումարների մէջ ճառախօսները ցոյց են տալիս, որ ներքին կեանքի վերածնութիւնը կախուած է մի շարք հիմնական բեֆորմներից. առանց մէկին միւսը պիտի ենթարկուի այն վիճակին, որին հասաւ դատաստանական բեֆորմը: Առանց խիստ օրինական կարգուկանոնի, անձի, խօսքի, համագումարումների և ընկերակցութիւններ կազմելու ազատութեան, առանց հասարակութեան մասնակցութեան երկրի օրէնսդրութեան մէջ՝ անկարող է Ռուսաստանը զարգանալ և բարօրութեան հասնել, առաջադիմել:

Ռուս ժողովրդի լաւագոյն ներկայացուցիչների կարծիքով՝ որպէսզի, զարնանային տրամադրութեան տակ յուսալի ծլվոցները անհետեանք չանցնեն, պէտք է խնդրել, որ առանց յետաձգելու կատարուեն լուրջ աշխատանքներ և ուսս հողի մէջ խոր արմատներ գցեն քաղաքակիրթ մարդկութեան մշակած հասարակագիտական անժխտելի սկզբունքները...

Դեկտ. 2-ին ներկայացել են ներքին գործոց մինիստրին Պետերբուրգի և Մոսկուայի երգուեալ հաւատարմատարների խորհրդի պատգամաւորները՝ յանձնելու համար մինիստրին՝ խորհուրդների ընդուած որոշումները: Մինիստրը ընդունել է միայն խորհուրդների նախագահներին. պ. պ. Տուրչանինովին և Նիկիտադոմսկուն: Աչքի անցնելով որոշումները, մինիստրը յայտնել է, թէ անկարող է ընդունել այդ որոշումները, որովհետեւ նրանց մէջ պարունակուած են պետական կազմը փոփոխելու պահանջներ:

Այդ «զարնանային տրամադրութիւնը» շատ համեստ արտայայտութիւն ունեցաւ Կովկասում: Իշխաններ Թումանովների հասարակական-գրական 14-ամեայ գործունէութիւնը պատուելու նպատակով Թիֆլիսում, նոյեմբերի 27-ին կայացած մի երեկոյթում տեղական ուսու, հայ և վրացի ինտելիգենցիայի մի մասը առիթ ունեցաւ մտքերի փոխանակութեամբ ցոյց տալու, որ նա ջերմ կերպով համակրում է առաջադէմ ձգտումներ-

բին: Կովկասի ինտելիգենցիան ցոյց տուեց, որ ինքը համա-
ռուսական ինտելիգենցիայի մարմնից և արիւնից է և նրանից
տարբեր հայեացքներ չունի պետական-հասարակական հարցերի
մասին: Եւ «Новое Обозрение»-ն իշխ. Թումանովների ղեկավա-
րութեամբ, ինչպէս և նոր խմբագրութեամբ, կարող է համա-
րուել այդ ինտելիգենցիայի ձգտումների թարգման: Զի կարե-
լի չհամաձայնուել, որ այդ փոքրիկ թերթը իշխ. Թումանովնե-
րի ղեկավարութեամբ աշխատել է իր փոքրիկ, բայց մաքուր
ձայնը հնչեցնել ռուս մամուլի այն խմբի մէջ, որ անդադար
պաշտպանում էր Ալէքսանդր II-րդի մեծ բեֆորմների մէջ ար-
տայայտուած սկզբունքները, պահանջել է այդ բեֆորմների
տարածումը նաև ծայրերում, առանց խեղաթիւրումների:

Ազգերի փոխադարձ յարաբերութիւնների մէջ «Нов. Об.»
պաշտպանել է միշտ արդարութիւնը. Վելիչկոնների և վրացի
շովինիստների հայատեցութեան դէմ մաքառելով, իշ. Թումա-
նովները ձգտել են ազգերի համերաշխութեան գաղափարին ծա-
ռայել: Եւ ո՞վ չի կարող համաձայնել որ ծագումով հայ այդ ընտա-
նիքը՝ աշխատել է Կովկասի իւրաքանչիւր ազգին տալ, ինչ կարող
էր. իշխ. Գ. Մ. Թումանովը, ինչպէս և նրա քոյրը (վրաց «Ջեջի-
լի» մանկ. թերթի խմբագիր-հրատարակիչը) իրանց գործունէու-
թեամբ զարկ են տուել վրաց գրականութեան: Կարելի է ասել
որ իշ. Թումանովները իրանց կոսմպոլիտական ուղղութեամբ
հայի բնաւորութեան ոչ խորթ մի առանձնայատկութեան ար-
տայայտիչ հանդիսացան:

Այդ երեկոյթը միւս կողմից ցոյց տուեց որ հայ, ռուս և
վրացի ինտելիգենցիայի մէջ ընդհանուր շփման շատ կէտեր կան,
իրանց կուլտուրական ձգտումներով դրանք շատ մօտ են իրար,
մինչդեռ այդ նոր թուրք ինտելիգենցիայի բացակայութիւնը ա-
պացուցում էր որ մահմեդական տարրը մեր երկրում դեռևս
չունի մտաւորական շահերի բաւականաթիւ ներկայացուցչու-
թիւն:

Լ. Ս.

Դեկտ. 7

—Նոյեմբեր 26-ին բացուեց Ֆինլանդական Սէյմի հեր-
թական ժողովը: Բարձրագոյն թոյլատրուած է որ Սէյմի
զբաղմունքների ժամանակ Ֆինլանդիայում դառնուն այն ան-
ձինք, որոք հեռացրուած էին երկրի վարչութեան կարգադրու-
թեամբ:

—Պետերբուրգի դատաստանական պալատը դատակարգա-
յին ներկայացուցիչների մասնակցութեամբ նոյեմբերի 30-ին